

נותן טעם לפגם בכלים

- א. עבודה זרה עה:עו. "ת"ר הלוקח כלי תשמיש ... נמי מפגם פגמה".
- ב. נטל"פ לכתחילה או בדיעבד? תוס' שם ד"ה מכאן; ר"ן שם מ. באלפס, ד"ה וכולן שנשתמש בהן; הגהות אשר"י, על הרא"ש, פרק ה' סימן ל"ו, ד"ה אבל קדירה; שו"ת הרשב"א, ח"א סימן תצ"ח [מצ"ב]; ביאור הגר"א, קכ"ב ס"ק ד.
- ג. המבשל לכתחילה בקדירה שאינה בת יומה – מה דין האוכל? רשב"א, תורת הבית, ב"ד, סוף ש"ד (לט). "ולפיכך נראה לי דאסור לומר לעו"ג... ", עד סוף הבית (רשב"א, תורת הבית, פ"ד ש"ד, לה. בסופו "ועתה נבאר אם מותר להשתמש לכתחלה", עד דף לו. באמצע "וזה ברור ועיקר"). ריטב"א, ע"ז לג: "מיהו רבינו נר"ו אומר דדוקא לכתחילה... אפילו עשה במזיד", [שו"ת מהר"ם שיק, יר"ד, קל"ב, ד"ה ויותר]; שו"ת אגרות משה, יר"ד, ח"ב סימן מ"א (מצ"ב).
- ד. מהו כלי שאינו בן יומו? תוס' ע"ז עו. ד"ה בת יומא; ר"ן מ. באלפס, ד"ה לא אסרה תורה; רא"ש, ע"ז פרק ה' סימן ל"ו, מחילת הטור השמאלי "ולמ"ד נותן טעם לפגם מותר" עד "ואין להגעיל כלי בן יומה" (בקטע זה גם דברים השייכים לנושאים לעיל); טור וב"י, ק"ג, ה; חידושי רע"א, ס"ק ד.
- ה. איסור הדבוק על פני הכלי: ע"ז עה: "ת"ר הלוקח כלי תשמיש מן העובדי כוכבים... הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר"; רמב"ם, מאכלות אסורות, פ"ז ה"ג [רצוי ה"א-ג]; תוס' (שהובא לעיל), ר"ן (שהובא לעיל); טור ושו"ע – קכ"ב, ג; שו"ע, ק"ג, ה; ש"ך וט"ז שם.
- ו. חלב שבושל בקדירת בשר והבשר בטל בשישים בחלב וכן כלי שבושל בו בשר ולאחר מעת לעת בושל בו חלב; מעת לעת כשבישל מים באמצע: טור ק"ג – מ"כל קדירה שאינה בת יומה" ועד סוף הסימן; ב"י שם; ; שו"ע ק"ג, ז; שו"ע צ"ג, א (ללא רמ"א), ש"ך ס"ק ג; נקודות הכסף, ס"ק ב "ונ"ל דכאן מיירי"; שו"ע, צ"ד, ד (עקרונית יש שייכות גם לסעיפים ה-ו, אך לכך נתייחס בע"ה גם בדין נ"ט בר נ"ט. כמו כן ניתן לראות לפחות את הש"ך שם ס"ק כב בתחילתו. את עיקרו נוכל להבין לאחר דין חנ"ו).
- ז. טור ושו"ע, סימן קכ"ב – השלמה עד סוף סעיף ז' (ושם גם ביחס לסתם כלים, שבהם המקורות העיקריים הם: ע"ז לח; ע"ז עה; משנה ע"ז לה; תוס' שם).
- ח. טעם לפגם בחרף – ק"ג, ו (בע"ה ידון בהרחבה בדין חריף).
- ט. קדירה שבלעה נטל"פ: רמ"א, ק"ג, ב; פמ"ג, ק"ג מש"ז ס"ק ו; פמ"ג, ק"ג שפ"ד ס"ק יא).
- י. כלי לאחר י"ב חודש: שו"ת חכם צבי, סימן ע"ה; שו"ת אגרות משה, יר"ד, ח"ב סימן מ"ו.

הר"ן על הרי"ף מסכת עבודה זרה דף מ עמוד א

וכלן שנשתמש בהן עד שלא הטביל ועד שלא הגעיל ועד שלא לבן תניא חדא אסור ותניא אידך מותר ולא קשיא הא כמ"ד [נותן טעם לפגם אסור הא כמ"ד] נותן טעם לפגם מותר. כך הוא בגמרא וכתב הראב"ד ז"ל דהטביל לאו בדוקא נקיט ליה דמשום דההיא טבילה ליכא מאן דאסור דאי בחדשים אין כאן בלע כלל ואי בישנים אף הן לאחר שהוכשרו בהגעלה או בלבון לא נשאר בהן בלע ולמה יאסור תבשיל שנתן בתוכה מפני שלא הטבילה ואי אמרת דהאי טבילה הדחה היא וכדנקיט לה תנא דמתני' בלשון טבילה וכדתנן להטביל יטביל שפירושו להדיח ליתא דתנא דברייתא לא נקיט לה להדיחה בלשון טבילה דהא קתני מדיחן ומטבילן ועוד אי בהדחה קאמר מאי נותן טעם לפגם איכא הרי טיחת האסור שעל פני הכלי הרי היא בעינה כ"ז שלא הדיח ואינה נפגמה מיום לחברו כאיסור עצמו וזהו דעת הרב ז"ל אבל אחרים כתבו דהאי שלא הטביל שלא הדיח קאמר ונקיט להדחה בלשון טבילה כדנקיט לה תנא דמתני' דתנן את שדרכו להטביל [יטביל] ואף על גב דהאי תנא [דברייתא] תני מדיחן ומטבילן דאלמא לא נקיט לה להדחה בלשון טבילה היינו משום דבעי למתני ומטבילן דלא מצי תני מטבילן אלא הטביל דהכא מהדחה קאמר שאע"פ שלא הדיח שרי לפי שטיחת האיסור שעל פני הכלי נפגמה מיום לחברו כבלע שבתוכו ואינו כאיסור עצמו וכן דעת הר"מ במז"ל ולפי פירוש זה

שו"ת הרשב"א, ח"א, סימן תצ"ח:

ומה שאמרת דנותן טעם לפגם מחלוקת גדולה אם מותר לכתחילה אם לא.

נראה לי דבר פשוט וברור שאסור. ומעולם לא עלה על לב שום חכם שיהא מותר לכתחלה. וכבר דנתי על זה לפני מורנו

כתב הרמב"ן ז"ל שמכאן יש ללמוד שכל שנשתמש בו יי"נ ואח"כ נתן בו ישראל יין כיון שלא היה בן יומו שרי בדיעבד דנ"ט לפגם הוא דהא אמרין הכא דכוסות שנשתמש בהן עד שלא הדיחן שרי משום נותן טעם לפגם וסתם תשמישן של כוסות ביין הוא אלמא דכי היכי דאמרין בשאר כל האיסורין שכלי שאינו בן יומו פוגם ה"נ ביי"נ ולפי זה אמר הרב ז"ל שכל מה ששנינו בנודות העובד כוכבים וקנקניהם אינו אלא להכשירן לכתחלה א"נ בבני יומן אבל בשאינן בני יומן בדיעבד יין הכנוס בהן שרי ואני אומר שאף לדברי הרב ז"ל שהוא סובר שכוסות הללו מחמת היין נאסרו ואפ"ה שרי יין שנתן לתוכן משום נותן טעם לפגם אין כאן ראייה להתיר יין שכנס ישראל בכלים הצריכין עירוי כנודות העובד כוכבים וקנקניהם לפי שכוסות הללו אין היין בלוע בתוכן אלא טיחה בעלמא הוא שיש ממנו על פניהם כעין זוהמא דמשום הכי שרו בהדחה ואותה טיחה שעל פניהם היא פוגמת את היין אבל כלים שהיין נבלע לתוכן אין אותה בליעה פוגמת את היין כלל אדרבה הנסיון מוכיח שכל שהכלי מיושן הרבה בתשמישו של יין הוא משביח יין הנתון לתוכו כל שהדיחוהו יפה להעביר מה שנדבק מהיין על פניו ולפיכך אין להתיר יין שנתנו בכליהן שמכניסין לקיום ואף על פי שאינן בני יומן ואף הרב ז"ל לא אמרה אלא להלכה אבל לא למעשה:

הרמב"ן ז"ל. והבאתי ראייה מדתניא (ע"ז פ"ה דף ע"ה ב') הלוקח כלי תשמיש מן הגוים את שדרכו להשתמש על ידי האור כגון השפודין יגעיל וכו'. וכולן שנשתמש בהם עד שלא ליבן עד שלא הגעיל תני חדא מותר ותניא

איך אסור. ולא קשיא הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם מותר הא כמאן דאמר נותן טעם לפגם אסור. אלמא אפילו למאן דאמר נותן טעם לפגם מותר דוקא נשתמש עד שלא הכשיר הא לכתחילה אסור. והודה לדברי. ועוד הוסיף הוא ראייה (חולין פ"ח דף ק"א

ב') מפנא דרבי אמי דאימלח בה בישראל ותברה. ואם איתא לישהייה עד למחר ואמאי תברה. וגם מצאתי תשובה לר' שרירא גאון ז"ל דגריס שם בע"ז והלכת' נותן טעם לפגם מותר. וה"מ דיעבד אבל לכתחלה אסור. ועוד יש ראיות אחרות ודי באלו.

ביאור הגר"א יורה דעה סימן קכב ס"ק ד

(ד) ואפ"ה אסרו כו'. ע"ו א' ועתוס' שם ד"ה מכאן כו': (ליקוט) ואפ"ה אסרו כו'. ממש"ש הלוקח כלי תשמיש כו' ושם וכולם עד כו' אלמא דבאינו ב"י ואפ"ה דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור וכן ההוא פינא דתברה ר' אמי (חולין ק"א

ב') וקדירות בפסח בפ"ב דפסחים כו'. ת"ה קכ"ו א' (ול"ג מ"ש בע"ז ע"ו א' "מכאן ואילך לישתרי גזירה קדירה שאב"י משום קדירה ב"י" ועיין בספר הישר לר"ת ס"ס תקפ"א ובתשו' הרשב"א סי' תצ"ח. ובחנם נדחק בזה בתשובת מהרלב"ח סי' קכ"א (ע"כ):

תורת הבית הארוך בית ד שער ד דף לט עמוד א

ולפיכך נראה לי דאסור לומר לעו"ג לאפות לו פת ולעשות לו מרקחות דכמו שמבשל הוא בכליו של נכרי בידים דמי ואסור ואפילו בדיעבד כאלו עירב הוא את האיסור ובטלו בידיו. דהא תערובת דמאי מותר גמור הוא שלא גזרו עליו וכדתניא והן עצמן מותרין שהן תערובת ואפילו הכי בדאמר לה לשכנתו אשת עם הארץ עשי משליכי אסור לאכול וחושש לשאור ותבלין שבה משום מעשר והכא נמי אעפ"י שלא אסרו פליטת כלי שאינו בן יומו בדיעבד כיון דלכתחילה אסור כל שאמר לו לעו"ג עשה לי כמאן דמבשל ומבטל הגיעול לכתחילה דמי ואסור ואפילו בדיעבד למי שאמר כן ולמי שנעשה בשבילו. ואפשר לומר שעל ידי הפלטה /הפלט/ או על ידי הרקחים מותר דכיון שהן אומנין והכל לוקחין מהן כלים הן מיחדין לאומנותן כדי שלא יפגמו בזליפת כליהם. ואולי על זה סמכו בדורות לנהוג היתר בזה. ואעפ"י שלא נראה לי מעיקר הגמרא שהרי חלתית של

נכרים משום דמחתכי ליה בסכינא דארמאי הוא ושמנן לשמואל משום זליפתן של עו"ג אסורו ולא פלוג בין ניקח מן הסיטון לניקח מבעל הבית וניקח מן החנוני. ואל תשיבני מיהא דגרסינן בירושלמי בפרק מקום שנהגו ר' בא בעי קומי ר' אמי מהו להדיח כבשין ושלקות מן המנחה ולמעלה פירוש ביום הכפורים א"ל שרי. ר' זעירא בעי קומי ר' אסי מהו למימר לחלוטה עביד לי חליטה א"ל שרי. עביד ליה תופין אמר ליה שרי. עביד ליה שרי. עביד ליה פתילת א"ל אסור. מה בין זה לזה א"ל זה אוכל נפש וזה אינו אוכל נפש. ע"כ גירסת ירושלמית. וההיא באומר לחלוטה עו"ג הוא אלמא מותר לומר לו לעשות לו בכליו. לא היא דהתם לאו משום גיעול נגעו בה אלא משום אמירה לעו"ג ביום הכפורים ולעולם בכלים של ישראל אי נמי בכלים חדשים של עו"ג ובפני ישראל. נשלם השער הרביעי. ובו נשלם בית התערובות בע"ה ב"ה.

חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף לד עמוד א

מיהו רבינו נר"ו אומר דדוקא לכתחילה אבל בדיעבד מותר ואפילו עשה כן במזיד, ואף על גב דכל שאסרו חכמים לכתחילה אם עשה כן במזיד קנסו אותו, כגון המבשל בקדירה דלא בת יומא במזיד שהוא אסור לו, הכא כיון שאין איסורו מחמת עצמו כלל אלא אטו תשמיש חמין משום נטירותא יתירתא מותר

בדיעבד אפילו עשה במזיד, וכן נמי כשאסרו לכתחילה דוקא בכלי חרס שלנו אבל בכלי חרס של גוי אם נתאסר ישראל אצלו משתמש בהם ישראל אחר הדחה יפה בצונן, דבכלים של גוי ליכא למיגזר צונן אטו חמין שאין תשמישו בו אלא עראי ולפי שעה.

שו"ת אגרות משה, י"ד, ב', מא:

אם רשאים לסמוך על הגעלת עכו"ם ברותחין שעושין זה בשביל שלא יתקלקל ויפסידו וגם מאימת עונש מהמדינה ובבשל במזיד באינו בן יומו בלא הגעלה אם אסרו התבשיל...
ועוד אני אומר דבעצם הדין לא היה לן להצריך הגעלה כלל אלא לקנח היטב שלא יהיה בעין מן המרגרינא האסור, דהא לא אסרו רבנן המאכל שנתבשל בכלים אסורים שאינן בני יומן, וכן התירו שמן של עכו"ם אף משחא שליכא כדאיתא בע"ז דף ל"ח ופרש"י משום דנתבשלו בכלים שאינם בני יומן דסתם כלי עכו"ם אינן בני יומן כדאיתא שם בתוס', וכל האיסור הוא על מעשה הבשול בהכלים שאסור להאדם להשתמש לבשולו גם בכלי שאינן בני יומו אטו בן יומו, שלכן אם בית החרושת הוא של בעלים עכו"ם וגם המרגרינא הכשרה הוא של העכו"ם בעל בית החרושת שעליהו לא שייך איסורים, אין לאסור בשביל שאיכא ישראל המשגיח שלא יערב שם דבר איסור כדי שיוכלו ישראל ליקח מהעכו"ם המרגרינא הכשרה שעשה, דאיזה איסור שייך להיות בשביל המשגיח...
אבל בעצם דין עבר ובישל במזיד בקדרה שאינה בת יומא לא נמצא בגמ' ובפוסקים שקנסו לאכול מה שנתבשל, דסתם איתא בע"ז דף ע"ה וכולן שנשתמש בהן עד שלא יטביל ושלל יגעיל מותר, וכן סתם הרמב"ם בפ"ז ממ"א ה"ב שכתב ואם לקח ובישל בהן מיום שני והלאה התבשיל מותר, וכן סתם המחבר בסימן ק"ג סעיף ה' ובסימן קכ"ב סעיף ו', משמע שאף במזיד מותר התבשיל, ומש"כ המחבר אעפ"כ אסור לומר לעכו"ם בשל לי ירקות בקדרתך שכל האומר בשל לי ה"ה כאילו בישל בידיו, פשוט שהוא רק לענין האיסור לומר זה לעכו"ם שהוא כמבשל בעצמו אבל לא לאסור התבשיל שאף בבישל בעצמו מותר המאכל. והוא דלא כדהביא בדרכי תשובה סימן קכ"ב ס"ק כ"ו בשם חמודי דניאל שאסור התבשיל דהוא דבר תמוה לחדש מעצמו איסור שלא נמצא בגמ' ובפוסקים...
אבל מצאתי שסובר כן הרשב"א הובא בב"י שכתב על הדין דאסור לומר לעכו"ם בשל לי בקדרתך שאסור אפילו בדיעבד לאכול מי שעשה כן ולמי שעשה בשבילו מטעם דהוא כמבטל האיסור לכתחלה דמי, ועיינתי בספר תורת הבית הארוך בית ד' סוף שער ד' מפורש כן, וזהו מקור הלב"ש וחמודי דניאל. אבל עיין בר"ן חולין

דף ו' שהביא דברי הרשב"א אבל רק התחלת דבריו שאסור לומר להעכו"ם בשל לי בקדרתך משום דהוי כבישול בעצמו, ולא סוף דבריו דגם בדיעבד אסור לאכול וכמו שגם המחבר בש"ע לא כתב דין זה אלא לענין האיסור לכתחלה ולא בדיעבד, וא"כ משמע שלא פסקו כהרשב"א לענין לאסור התבשיל.

ודמיון הרשב"א למבטל איסור לכאורה תמוה דהתם איירי לשבח שהוא דבר האסור והנידון הוא רק מצד שנבטל אבל באינה בת יומא הרי הוא כאינו דבר אסור ורק שאסור התשמיש בהכלי שאיסור התשמיש אינו עושה איסור על המאכל שנעשה בו, והוא כמו בנשתמש עד שלא יטביל שג"כ נאמר בחדא מחתא שמותר ששם ודאי אף בנשתמש במזיד מותר, דהא הטעם כתב הראב"ד שהביא הר"ן סוף ע"ז שלא שייך לאסור כיון שליכא בליעה כלל שטעם זה הוא אף במזיד, וכן הרא"ש שם כתב דלא מסתבר כלל לאסור בנשתמש קודם טבילה כל מה שבתוכו, שלשון זה הוא אף למזיד, ולכן משמע שפסקו דלא כרשב"א בזה.

עכ"פ דין הרשב"א משמע שרוב הראשונים וגם הש"ע לא סברי כותיה...

הר"ן על הרי"ף מסכת עבודה זרה דף מ עמוד א

שבירה או מריקה ושטיפה והרי בשעה שנעשה נותר נפגם ושרי ולדידי לא קשיא שכבר פרשתי למעלה שבלוע הבלוע בקדרה שאינה בת יומא ראוי לגר הוא ומעצמו אסור אלא שמפני שאינו משביח תערובתו אלא פוגם הוא שאינו אוסר תערובתו וכיון שעדיין שם נותר עליו צותה תורה לבערו כשם שצותה לשרפו וביעור נותר הבלוע בכלי ראתה תורה שהוא שבירה בכלי חרס או הגעלה בכלי מתכות:

לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא. דברי רש"י ז"ל מטין שכל שעברה עליה לילה אחת בלא בשול אף על פי שלא שהתה מעת לעת בין תבשיל לתבשיל אין דינה כבת יומא אלא פוגמת היא וסימן לדבר עבור צורה דקדשים ואף בתוספות כתבו כן אלא שהקשו בשלמא אי בעינן מעת לעת היינו דכתיב בכלי חרס אשר תבושל בו ישבר לפי שאיפשר שיעשה נותר ולא יהא נפגם וכיון שחלה עליו תורת שבירה או הגעלה תו לא פקעה אלא אי אמרת דבלילה תליא מלתא למה הצריכתו

רא"ש מסכת עבודה זרה פרק ה

הלילה פוגמת הטעם ולא בעי מעת לעת. וגם ר"ת נשאל על זה אם צריך מעת לעת. או אם נאמר שאם בשל בה איסור סמוך לחשיכה כיון שחשיכה נפגם הטעם שהרי אינה בת יומו ונאמר שתחילת הלילה היא שפוגמה יותר משעה אחרת. והשיב שכל רבותינו פירשו שלילת הלילה היא פוגמת. ונראים

ולמ"ד נותן טעם לפגם מותר גיעולי עובד כוכבים דאסור רחמנא היכי משכחת לה. אמר רב חייא בריה דרב הונא לא אסרה תורה אלא קדירה [דף עו ע"א] בת יומא. פרש"י שבשל בה העובד כוכבים בו ביום. אבל אם בשל בה אתמול (בלילה) כבר הורע טעמו בלינת הלילה. מתוך לשונו משמע שלילת

דבריהם כי לא היה דרך לבשל בימים קדמונים בלילה. כדמשמע בזמן שקבעו לק"ש בשעת שיכבה בכהנים ובעניים ובכל אדם בשמעתא קמייטא דברכות. ומתוך שאין מבשלין בלילה נפגם הטעם הנבלע בקדירה. ואף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר תבשיל שעוברה צורתו (והוי) כמו תעובר צורתו ויצאו לבית השריפה (זבחים דף עז א) והדברים ק"ו ומה האוכל הוא בעין נפגם בלינת הלילה. כ"ש איסור המובלע בדופני הקדירה. ועוד מדקאמר קדירה בת יומא ולא קאמר לא אסרה תורה אלא קדירה בתוך מעת לעת א"כ משמע דלא בעיא מעת לעת. ודוקא כשעמדה כל הלילה בלא בישול יש להתיר ולא בענין אחר. דכיון שאין ידוע לנו מי גורם הפגם יש להסתפק אם תחילת הלילה או סופה או כולה גורם. אבל אם עמדה כל הלילה מותר ולא בעי מעת לעת. ועל דא אנא סמין והמחמיר תבא עליו ברכה ויש לחוש מפני החסרון. ולפי דבריו שהביא זכר לדבר מעיבור צורה דקדשים א"כ תפשוט דעמוד השחר גורם. והכי אמר בקדשים בפ"ב דזבחים (דף יט ב) גבי קדוש ידים במי כיור דעמוד השחר חשיבה לינה. וכן בפרק המזבח מקדש (דף פז א) משמע שאם חשב להוריד מן המזבח סמוך לעמוד השחר ולהעלות אחר עמוד השחר חשיב חוץ לזמנו. דעמוד השחר עושה לינה. ומשום דלאו ראייה גמורה אלא זכר לדבר אין לפשוט משם. ומיהו קצת נראה משם שסוף הלילה לבדו אין מועיל אלא כולו. שאם סוף הלילה לבדו גורם למה הצריך הכתוב בכלי חרס שבירה ומריקה ושטיפה בכלי נחשת אחר בשול חטאת למ"ד נ"ט לפגם מותר. כי מיד שנעשה נותר נפגם טעמו ומותר מן התורה לבשל בו. בשלמא אי אמרת כל הלילה גורם ניחא. דאצטריך קרא לכלים שבשלו בהן בלילה דכדי שלא יבאו קדשים לידי נותרו היו מבשלין גם בלילה ואותו טעם לא נפגם

בבקר ונעשה נותר. וחלה עליו תורת שבירה בכלי חרס ומריקה ושטיפה בכלי נחשת. הלכך אפי' הניח הכל עד אחר שנפגם טעמו והותר מן התורה אפי' הכי כיון שחל עליו חיוב שבירה מריקה ושטיפה שעה אחת שוב לא פקע. ומשום הכי היו שוברין כל הכלים במקדש אפילו אותם שבשלו בהן אתמול. כי לכתחילה לא היו מבשלין בהן גזירה אטו בת יומא. ח. כי ברוב הבישול שהיה בעזרה אתי למיחלף. וכיון שכן הוא היו שוברין אותן במקום קדוש כמו הטעונין שבירה מדאורייתא וכן מריקה ושטיפה. כי היכי דלא אתי למיטעי אף באותן שהן בני יומן לשוברן שלא במקום קדוש ולהכשירן בלא מריקה ושטיפה. מיהו "ל דאע"פ שכשנפגם הותר מן התורה אם נעשה נותר מכל מקום גזירת הכתוב הוא שבירה בכלי חרס מריקה ושטיפה בכלי נחשת. מידי דהוה אמריקה ושטיפה שהיא גזירת הכתוב אפילו כשהיא בת יומא. שהרי אחר ההגעה שכבר נפלט כל האיסור טעון מריקה ושטיפה לרבי בצונן ולרבנן שטיפה יתירתא (זבחים דף צז א) וה"נ אף על פי שאין בכלי אלא בליעת טעם פגום גזירת הכתוב הוא. ואם תאמר א"כ מנלן דכלי חרס אין יוצא מידי דופיו במה שטעון שבירה. כיון שהשבירה אינה מחמת איסור אלא גזירת הכתוב. ו"ל מכל מקום מדכתב מריקה ושטיפה בכלי נחשת ושבירה בכלי חרס זהו משום שזה יוצא מידי דופיו וזה אין יוצא מידי דופיו הלילה. וה"ה ביום שעבר כדפרישית. וכל דחוקים הללו צריכין אנו לומר לפי רבותינו שאינן מצריכין מעת לעת. אבל אם באנו להצריך מעת לעת אתי שפיר טפי מה שהצריך שבירה ומריקה ושטיפה אחר בישול החטאת. כי כל שעה שיבשלו אפילו שחרית בתחילת היום בעמוד השחר דלמחר יהיו בלועים הכלים מאיסור נותר. וכיון שחל עליהם חיוב מריקה ושטיפה תו לא פקע. ואתי נמי שפיר האי

דשמעין מהכא דכלי חרס אין יוצא מידי דופיו במריקה ושטיפה בכלי נחושת. כדמריקה ושטיפה ודאי לנקות הכלי מן האיסור בא. אף על פי שבאיסור אחר אין צריך נקיון גדול כזהכ* ואידך קדירה בת יומא אי אפשר שלא נפגמה פורתא. אי הכי מכאן ואילך לשתרי גזירה שאין בת יומא אטו בת יומא. ואם בשל בדיעבד בכלי שאין בת יומא הקדירה אסורה והתבשיל מותר כי

רע"א יורה דעה סימן קג סעיף ה

(סעיף ה') ואם בישל בה כשאינה ב"י. אבל לכתחילה אסור לבשל כן אף אם בשלו בכלי

הקדירה היה בו איסור קודם שנפגם. אבל התבשיל לא היה בו איסור מעולם. ועוד בתבשיל ליכא למיגזר דילמא אכיל בנתבשלה בבת יומא דהא לא שכיח לבשל בבת יומא הואיל ואסור לכתחילה אפילו כשאין בת יומא** ואין חשוב נ"ט לפגם עד שתשהא הקדירה לילה לפר"תל או מעת לעת לפר"י. ושלא נתבשל בה כלום. אבל אם נתבשל בה צריך מעת לעת מבשול אחרון.

רק ספק איסור מדרבנן עיין ת' רשד"ם (ס"ח) ומהריב"ל (ח"ג ס"ק) ומהרח"ש (ח"ג סי"א):

פרי מגדים יורה דעה משבצות זהב סימן קג ס"ק ו

(ו) ג"כ. עט"ז. וכוונתו מבואר דאפילו כף בלוע מנבילה והגיסו יין דנותן טעם לפגם, הקדירה שרי לכל תבשיל אפילו יהיה הנבילה נ"ט לשבח אח"כ דהוה נ"ט בר נ"ט, מכף לתבשיל פ"א היתר, ומתבשיל לקדירה עדיין היתר. אמנם צריך להקדים הקדמה אחת וזו היא, דנ"ט בר נ"ט באוכלין לא שייך, אלא דווקא טעם א' בכלי וטעם הב' באוכל, אבל לא להיפוך, כמו שביארנו בסימן צ"ה [מש"ז סק"א] ובפתיחה לבב"ח יע"ש היטב. ואם כן א"ש, בשלמא אי נפל נבילה ליין אף שהסירו הנבילה ובשלו היין בכלי נאסר הכלי ולא שייך נ"ט בר נ"ט דטעם א' ביין הוה כממש וכדבעינן למימר קמן משא"כ כשהנבילה בלוע בכף אף שטעם זה אסור הוא מה בכך סוף סוף הוקלש טעמיה ע"י כף וע"י תבשיל, גם ע"י קדירה שעדיין היתר הבלע בתוכו, דטעמא דנ"ט בר נ"ט דאיסורא דנעשה נבילה, וזה לא שייך כאן. גם לפי שאר טעמים אין דמיון דמ"מ הוקלש הטעם בכף ונעשה היתר בתבשיל דפוגם והבן. ועם זה א"ש מ"ש באורח מישור בכאן אות א' האריך

להשיב על הט"ז, ולפי מ"ש ברירין דבריו ונקודות הכסף השיב דבכלי בעינן ג' נ"ט [הגהות רעק"א: נ"ב לענ"ד אינו מספיק תירוץ זה, דהא מ"מ גם הכא יש ג' טעמים הכף ומכף למים וממים לקדירה ונקלש הטעם הרבה ועדיין היתר הוא אף דטעם הא' בכף הי' איסור מ"מ עכשיו כשהוחם בקדירה הוא טעם קלוש שהוא היתר. עתה ראיתי בדברי המחבר לעיל סי' צ"ו במש"ז סק"ט, שאלה מי סובין דנראה דעתו הגדולה [דבעינן] שכל הטעמים [יהיו] בהיתר ולא מהני מה שהטעם ב' והוא היתר כי הא' הי' באיסור]. ובמ"י כלל פ"ה אות ע"ד השיב על הט"ז דחיישינן שהכף נגע בקדירה בלי אמצעי יע"ש. והנה הט"ז בסימן צ"ה אות ח' הסכים לתירוץ הב' של תוס' חולין ק"א [ע"ב ד"ה הלכתא] יע"ש. מש"ה כתב שפיר. ולהש"ך שם אות ח' דסובר כתירוץ א' הוצרך לומר דבעינן ג' נ"ט לאו"ה שלא הביא בקערות שהודחו ביורה חולבת אלא טעם הב' שטעמים נוגעין, ולא טעם הא', עיין או"ה כלל ל"ד ול"ה, ובאורח מישור בסימן

צ"ד [סק"א]. וא"ש שתירץ לדידיה דבעינן ג' נ"ט. ועיין מ"ש בסימן צ"ד להש"ך הך דירקות כו' מיירי בידוע שלא נגע הכף בקדירה. ומ"מ לענין דינא יש לצדד כהט"ז דגם בכלים די ב' נ"ט, אף למאן דמחמיר בבישול בסימן צ"ה [ס"ב] לכתחלה, בכלי הוה דיעבד כמ"ש המנחת יעקב שם. ומיהו בקדירה מתכות אפשר דהוה לכתחילה כה"ג דאפשר בהגעלה. ואף למה דנוהגין לאסור אותו שאב"י בסימן צ"ד [ס"ה] יש לחלק בין הך דהכא להתם:

גם על הלבוש סעיף ג' תמה, שכתב אם ניערו תבשיל א' בכף של איסור ואח"כ לב', והיינו כמ"ש הט"ז. אלא דקשיא ליה לאיזה צורך הזכיר דניערו תבשיל א' תחילה. והנה"כ [בט"ז סק"ו] הגיה בלבוש כף של היתר, וזה כמ"ש רמ"א דג' נ"ט בעינן לכתחילה בבישול, וכבר התבאר. ומ"ש הט"ז בשם או"ה, יש ט"ס לכאורה במ"ש ובאותו תבשיל היה איסור בעין. ובד"מ עם האורח מישור הנוסחא אילו היה האיסור בעין אף שהסירו כיון דאילו היה בעין נ"ט לשבח צריך ס' נגד האיסור ולא נגד התבשיל דלא נעשה נבילה. ואיני יודע הא רמ"א כתב כן בפירוש צריך ששים נגד איסור א', וכמו שכתב הש"ך אות ט' דלא נעשה נבילה:

ומפני שראיתי שערוריה בכאן צריך אני להאריך קצת:

דע שאו"ה בכלל ל"ב כתב ד' דינים ואבארם אחת אל אחת. דין י"ב כתב, קדירה עצמה אסורה לכתחילה אפילו לתבשיל שג"כ פוגם דלא שרינן נותן טעם לפגם במאכל או בכלי כי אם דיעבד ולא לכתחלה דגזרינן אטו לשבח כמו אינו בן יומו אטו בן יומו. ועוד שמא יבשל דבר נ"ט לשבח. ואבאר דאוסר הקדירה אם בישלו חלב טריפה ביין שפוגם בו החלב דמ"מ הקדירה קבלה מאיסור מושבח החלב ומה לנו שפוגם ליין ודאי גזרינן כמו אינה בת יומא, דקבלה תחלה מושבח, אבל ודאי אם האיסור פגום בעצמו

שאינו ראוי לגר כלל כי הא ודאי הכלי שרי. ויראה אפילו נפגם קצת שיתן טעם פגום לכל התבשילין שרי, כמו דמתירין הבן יומו (בצ"ה) [בסימן צ"ד ס"ה] ואוסרין שאינו בן יומו ולא חיישינן התם שמא יבשל דבר חריף אח"כ, דהוה תחלה כמה נותני טעמים. מאינו בן יומו למים, ומשם לקדירה בת יומא, ומשם לתבשיל כו'. וודאי אם היה ב' נותן טעם להיתר קודם שיבוא לידי דבר חריף תו אין בו כח דדבר חריף לא מהני נותן טעם בר נותן טעם, היינו טעם שני והבן. ובמ"י כלל פ"ה אות ע"ג תמה על ת"ח דבכלי אם קיבל טעם פגום תחלה שרי, וראה מכלל נ"ח דין ג'. ואיני יודע דהתם זבוב טעם פגום מעיקרא הוא, משא"כ כשקיבל הקדירה מאיסור מושבח, ומה לנו אם האיסור נותן טעם לפגם במאכל מ"מ הקדירה קיבלה מושבח גמור וכדאמרן. ובזבוב אף דהכי אסרינהו רחמנא, מ"מ לא יתן טעם מושבח במאכל כלל, והקדירה פגום קיבל, לא גזרו:

עוד כתב או"ה טעם, שמא יבשל אחר כך מאכל שאיסור יהיה לשבח ונותן טעם בר נותן טעם לא הוה דבאוכלין לא שייך נותן טעם בר נותן טעם. ובדין י"ג כתב יותר רבותא, אפילו הסירו האיסור ואחר כך בישלו תבשיל זה בקדירה נאסרה הקדירה דמ"מ קיבלה מושבח טעם האיסור, אף [ש]בתבשיל היה לפגם מכל מקום טעם איסור עצמו לא נפגם. (ובס' בית ישראל נתקשה בזה ולי נראה כמ"ש) ובדין י"ד כתב הדין של הט"ז, כף בלוע מחלב טריפה או מבב"ח והגיסו בו קדירה יין הקדירה מותרת. והכל משום דבאוכלין לא שייך נותן טעם בר נותן טעם (עיין ש"ד סימן ס' מ"ש בפשטיד"א ועמ"ש בסימן צ"ז [שפ"ד סק"ב]) משא"כ כשהוקלש בכף ובתבשיל ובקדירה, אף שבכף היה איסור מ"מ סוף סוף הוקלש בכלי וב' נ"ט להיתר איכא. ומ"ש או"ה שם דלאחר מעל"ע מותר, יראה ודאי דה"ק דתוך מעל"ע

מותר וכ"ש אחר מעל"ע, עיין בית ישראל
ובדין ט"ו כתב דלא שייך נ"נ דלא נאסר.
ובש"ך אות ז' ויר"ד אבאר עוד בעזה"י:
ובלבד ש"ג כתב י"א דהקדירה אסורה לענין

זה שאם בישראל תבשיל שהאיסור הא' נותן
טעם לשבח אסור, ולא ידענא להולמו
דמשמע ודאי דהקדירה אסורה לכל תבשילין
וכדכתיבנא:

פרי מגדים יורה דעה שפתי דעת סימן קג ס"ק יא

יא) אף על פי. עש"ך. ובבאר הגולה שם [אות
כ"ח] כתב דעצמות אין בהם טעם דהא
מעשים בכל יום שגופי הדבורים מעורבין
שמה שרי דנותן טעם לפגם כזבובים
ויתושים בסימן ק"ד [ס"ג] ועיין פרי חדש שם
[סקכ"ז] דראוי שלא לאכול דבש בלי סינון.
וודאי ראוי לעשות כן, אבל דיעבד שפיר דמי,

והיורה שרי דקבל פגום מגופי הדבורים, עיין
תורת חטאת כלל פ"ה דין כ"ג בבלע הכלי
איסור שראוי קצת לאכילה אסור הכלי,
משא"כ כשקיבל טעם פגום שאין ראוי לאדם
כלל אף דהכא אסרינהו רחמנא, מ"מ לא גזרו
על הכלי כהאי גוונא וכמ"ש בט"ז [סק"ו]:

שו"ת חכם צבי סימן עה

מעשה בקדרת ברזל שבישלו בה חמץ
שנתיים ימים קודם פסח והיתה נקיה ואחר
עבור שתי שנים בישלו בה בפסח יש מן
התלמידים שבקשו לאסור המתבשל בפסח
מטעם דקיי"ל נותן טעם לפגם בפסח אסור
אמרתי להם טועים אתם דאם כדבריכם אף
אם בישלו בקדרה א' זה אלף שנים חמץ
ואח"כ בישלו בה בפסח יאסר התבשיל וזה
דבר שאין הדעת סובלתו א"ו יש שיעור לדבר
ומצינו שכתבו ז"ל חבית יין שדבקו נסריה
בבצק ב' חדשים קודם פסח כבר נתייבש
הבצק ואינו נותן טעם ואף דקיי"ל כבוס
כמבושל והיין עומד שבעה ימים בחבית עכ"ז
אין כח בבצק ליתן טעם לאוסרו ואם כך הוא
בחמץ בעין כ"ש בבלוע בקדירה ועכ"ז לא
מלאני לבי להתיר בשני חדשים דאף דקיי"ל
כבוס כמבושל אינו מבושל ממש וראי' מהני
מאני דקוניא דמפלגי' בין יין נסך דתשמישו
בצונן אף שהיין שוהה שם ימים ושנים אין
בו כח לבלוע כמו אילו נתבשל בהם חמץ
ואף שהרב בש"ך בי"ד כ' דהא דמקילינן ביי"נ
משום דתשמישו בצונן היינו בדלא אשתהי

בהו חמרא מעל"ע אבל באישתהי מעל"ע
דינו כמבושל ממש במח"כ לא דק דמוכח
בגמ' דקנקנים של עכו"ם וחביתי דחמרא
מכניסים בהם יין לקיום ימים ושנים
ואעפ"כ אין דינן כמבושל ממש אבל הא
מיהא יש לי ראיות ברורות דלאחר יב"ח
מותר ואפשר דאפי' לכתחילה מותר לבשל
בהן לאחר שנים עשר חדש כי ההיא דקיי"ל
דחמץ שחרכו קודם זמנו מותר לאח"ז וכתבו
ז"ל דאפי' באכילה מותר דהוה כי עפרא ואף
האוסרים באכילה אינו אלא כיון שמתכוון
לאכול אסור שהרי אחשביה ועוד דדוקא
בחרכו ולא שרפו לגמרי אבל בשרפו לגמרי
עד שאינו ראוי לכלב לכ"ע מותר ובקנקנים
/ובקנקנים/ של עכו"ם קי"ל מיישנן שנים
עשר חדש ואל תשיבני מאותה ששנינו
בכלים פ"ט מ"ה חרסין שנשתמש בהן משקין
טמאין ונפלו לאויר התנור הוסק התנור טמא
שסוף משקה לצאת וכן בגפת חדשה אבל
בישנה טהור ש"מ דחרסין בלועים גריע טפי
מגפת וזגין שהרי בגפת חילק בין חדשה
לישנה דהיינו אחר יב"ח שבישנה טהור

התנור משום שאין בה משקין ואילו בחרסין לא חילק משמע אף שהן ישנים דהיינו שעברו עליהן יב"ח לאחר תשמישן נמי טמא התנור משום משקין היוצאין מהן אף לאחר יב"ח ונהי דאקדר' ברזל ליכא למיפרך מהתם דפשיטא דבליעתה מועטת מבליעת זגין וגפת הא מיהת אקדרה של חרס נימא תיהוי תיובתא ודאי לא דכד דייקת אשכחת דאדרבא מסייעא לן הך מתניתין דלטעמך אמאי מהני יישון בקנקנים של חרס אף שתשמישן צונן הא הנך חרסין דמתניתין מסתמא נמי תשמישן בצונן ואפ"ה אמרי' דאפי' לאחר יב"ח משקין בלועין בהן וא"כ האיך מישתרו בישון יב"ח כיון שעדיין משקין בלועין בהן אלא ע"כ אף שהמשקין עדיין בלועין בהם ריחם פג וטעמם נמר ואין בהם טעם כלל ודוק וכן חרצנים וזגים ודורדיי' דיי"נ לבתר יב"ח שרי וכתבו ז"ל דאפי' באכילה מותרים ואף שר"ת ז"ל חולק על רבי' אפרים ואוסר שמרי עכו"ם לאחר יב"ח מטעם דס"ל ז"ל שלא מיקרי דורדיי' אלא כשנתן עליהם מים אבל בלא מים לא מיקרי דורדיי' אני כבר הקשיתי עליו מפ"ק דמגילה י"ב ע"ב דאמרי ליה לאחשורוש זיל לגבי עמון ומואב דיתבי כחמרא דיתבי על דורדיי' דכתיב שאנן מואב מנעוריו ושקט הוא על שמריו ולא הורק מכלי אל כלי וכו' הרי בפירוש דנקראים דורדיי' אף שעדיין לא נמשך מעל גביהם היין ושלא כדעת ר"ת ז"ל ואף בש"ע שפסק כר"ת כבר הביא להלכה דעת האומרים שתמצית היין הנקרש ע"פ החבית לאחר יב"ח מותר שכבר כלה כל לחלוחית היין שבו וכעפרא בעלמא הוא ובכל כלים שמכניסים בהם לקיום אמרינן מיישנן יב"ח ושוב מותר לכתחילה להשתמש בהן ובבריה שאין בה עצם ארז"ל שאין מתקיים יב"ח ופי' הרשב"א בתשו' לא חי ולא מת דהוה כעפרא בעלמא והכי מוכח מההיא דתמרי דכדא בתר יב"ח שרו ואם

באיסורין שהן בעין אמרו שאחר יב"ח לא נשאר בהם שום לחלוחית והם כעפרא כ"ש באיסור הבלוע שאין בו ממש ואין להשיב דילמא שאני יי"נ שבליעתו בצונן שהרי אף הזגי' וחרצנים אנו מתירים לאחר יב"ח וכן דורדיי' ותמצית היין הצדבק/הנדבק/ בדופני הקנקנים לאחר יב"ח מתירין אותו וכתב הרשב"א בית ה' סוף שער ג' הנח להם לישראל אם אינן נביאים כו' הרי דאף דליכא טעמא דבליעת צונן אעפ"כ שרי לאחר יב"ח מטעם דכלה כל לחלוחית שבו דהא אפי' לכתחילה שרי ואי ס"ד מטעם נוטל"פ לא הוה שרינן לכתחילה א"ו דליכא טעמא כלל וכמ"ש הרשב"א ז"ל וא"כ ממילא משמע דאף שמתבשל בו דבר חריף נמי מותר דהא ליכא טעמא כלל וע"כ לא קאמרינן אגב חורפי' מחלי' ליה ומשוי ליה לשבח אלא היכא דאיכא טעמא אלא שהוא לפגם אבל היכא דליכא טעמא כלל הדבר ברור כשמש דאף בדבר חריף שרי ולא בטעם הבלוע בלבד אלא בממשו של איסור נמי שרי היכא דהוי כעפרא כדאמרי' בחמץ שחרכו ובדורדיי' ותמצית היין כאמור ומותר' לאוכלם אפי' בעין ונותנם בחומץ ובכל הדברים החריפי' וכן בברי' שאין בה עצם לאחר יב"ח מותרת אפי' בתוך דברים חריפים ואין לדחות מטעם שכתבו ז"ל דפליטת התולעים מועטת דהא לאו לענין פליטתן קיימינן אלא לענין גופם וממשן דשרי לאחר יב"ח וא"ת מאי שנא גבי יי"נ דפשיטא לן דמותר לכתחילה לאחר יב"ח ובשאר איסורין לא אשכחן דשרי לכתחילה לאחר יב"ח וי"ל דגבי יי"נ דאפי' בדיעבד לא שרינן תוך יב"ח ואין שם שום היתר אלא לאחר יב"ח להכי שרינן אף לכתחילה דמינכרא מילתא טובא בין תוך יב"ח לבין אחר יב"ח וקלא אית ליה וליכא למיגזר הא אטו הא אבל בשאר איסורין דכל שאינה בת יומא שרי' בדיעבד ואם אחר יב"ח אתה מתירו לכתחילה ואף תוך יב"ח מותר הוא

בדיעבד נקל הוא לטעות בהתירן ואתו למימר דאף תוך יב"ח מותר הוא לכתחילה כיון דשניהם היתרא נינהו אלא שזה לכתחילה וזה דיעבד לא אתי לאיפלוגי בין ההתירין ובין בת יומא לאינה בת יומא הטעות מצוייה דלא מינכרא מילתא ולית לה קלא ולא שייך למיפרע /למפרך/ דהוה לה גזרה לגזרה דבדבר המצוי ורגיל גזרינן גזלג"ז כדמוכח מההיא דנתנו בראש הקנה או בראש הקונדס דאף רבי מודה בו ועוד מוכח זה בכמה דוכתי בתלמוד וא"כ לפי חילוק זה בחמץ בפסח לבני אשכנז הנוהגים איסור כל יב"ח אף שהוא לפגם י"ל דבלאחר יב"ח

מותר אפי' לכתחילה כיון שכבר כלה לחלוחית שבו ואין בו טעם כלל ועיקר ובין תוך יב"ח לאחר יב"ח ליכא למיגזר כדכתיבנא דקלא אית ליה ואף דלכתחילה לא מלאני לבי להתיר לבשל בפסח בקדרה שעברו עליה יב"ח אבל בדיעבד ממני יוצאה הוראה הלכה למעשה להתיר התבשיל שנתבשל בה בפסח אף לדידן דאסרינן נוטלפ"ג משום דאחר יב"ח ליכא טעם כלל /מהגהות ב"ד /+ ע' שו"ת פמ"א (ח"א סימן כ"ד) מ"ש להגאון המחבר וע' שו"ת רע"א (ח"א סי' כ"ו) מ"ש על גליון ח"צ שלו+ והנלע"ד כתבתי הצבי אשכנזי ס"ט:

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן מו

בענין כלים יקרים מפארצעליין שלא נשתמשו בהם יב"ח אם יש מקום להתיר בהפ"מ וצורך גדול כ"ב מנ"א תשכ"ו. מע"כ ידידי הנכבד מוהר"ר שמואל וועלער שליט"א רב בפארט וויין.

בדבר המשפחה שהשפיע כתר"ה עליה שיאכלו כשר, ויש להם כלים יקרים מפארצעלאיין שלא שמשו בהם משך שנה והוא הפסד גדול, הנה מצד הפ"מ ויותר מזה בשביל תקנת השבים שמצינו שכמה דברים הקלו חכמים עיינתי ונראה לע"ד שיש להקל להתיר בהגעלה ג' פעמים.

דהנה החכ"צ הא סובר דאחר י"ב חדש ליכא טעם כלל כמו בכלי יין, ומטעם זה מתיר בפסח אף בבשלו דבר חריף בכלי חמץ שעברו יב"ח, ורק בכלי איסור אוסר כדי שלא יתירו להשתמש לכתחלה באינו בן יומו אף שלא עברו יב"ח כדהובא בפ"ת סימן קכ"ב סק"ג עיין שם, ולכאורה הוא כעין גזירה לגזירה שתמוה קצת, וגם לטעם הנר"ב במה שלא גזרו בכלי היין אחרי יב"ח אטו תוך יב"ח משום דכיון דכלה כל הלחלוחית דומה להגעלה ולא שייך לגזור אלא כשיש

עדיין טעם האיסור אלא שנפגם הובא בגליון מהרש"א סוף סימן קל"ה, והוא טעם המסתבר לא שייך לאסור לסברת החכ"צ שגם בכל איסורין סובר שכלה כל הטעם, ויקשה איך אוסר בזה החכ"צ. ולכן צריך לומר דהאיסור שאחר יב"ח להחכ"צ הוא איסור אחר שקיל מהאיסור דאינו בן יומו תוך יב"ח, אף שבתרווייהו הוא רק איסור לכתחלה להשתמש בהכלי דהאוכל שנתבשל בהקדרה מותר אף בתוך יב"ח כשהוא אינו בן יומו, אך צריך באור חלוק שני האיסורים.

ונראה לומר שבתוך יב"ח גזרו לכתחלה מדין איסור אכילה מאחר שיש שם טעם האיסור אף שהוא פגום, ואחר יב"ח שכבר כלה הטעם לא שייך לאסור אף לכתחלה מדין איסור אכילה, אלא הוא איסור בעלמא להשתמש בכלים אלו כדי שלא יבא לטעות להשתמש אף בתוך יב"ח שלא ידע לחלק, שזה שייך לאסור. כדמצינו במג"א /או"ח/ סימן תק"ט ס"ק י"א בטעם שנוהגין איסור להגעיל כלי חלב לאכול בו בשר או איפכא ואף ע"י ליבון אוסרינן מהטעם שכתב בשם הר' בנימין מפוזנא ששמע ממהר"ם יפה

שום יעשה כן לעולם לא יהיה לו רק כלי אחד ויגעיילו כל פעם שישתמש בו וזה אסור דלמא אתי למטעי כדאיתא בחולין דף ח', וכוונתו על הא דמצריך ר' יהודה אמר רב שני סכינים לטבח אחד לבשר ואחד לחלבים משום שמא ישתמש אחר חלבים לחתוך בו בשר בלא קנוח, הרי חזינן דשייך לאסור אף שאין שום איסור בהכלי דאחר הגעלה וליבון הא ליכא שום בליעה, בשביל חשש שיבא למטעי.

אבל א"כ חזינן מלשון הגמ' דאינו איסור ממש דהא לא אר"י אמר רב בלשון איסור דסכין שמחתך בו חלבים אסור לחתוך בו בשר אף ע"י נקוח /קנוח/, אלא אמר בלשון צריך שלשון זה משמע שלא אסרו ממש דבר זה אלא שהצריכוהו לכתחלה שיהיו לו שני סכינים ולא יסמוך על עצמו שיקנח אחר חתיכת החלבים, שלכן משמע שאם נאבד סכינו שמחתך בו בשר ובא לשאול אם יכול לקנח סכינו דחלבים ולחתוך בו בשר שמוכרח ליתן להקונים שיהיה מותר, וכמעט שהוא מוכרח שהא לא מצינו שאסרו לסכין שהיה מיוחד אצל טבח לחלבים שיהיה אסור להכשירו שיהיה מעתה סכין כשר, וכמו שמותר לאחרים אין שייך שיהיה אסור לדידיה, ואחר שיהיה כשר לא שייך שיאסרו מלחתוך בו חלבים ולאסרו. הרי נמצא בהכרח שלא אסרו ממש אלא שאסרו את הטבח מלסמוך על זהירותו וזריזותו לקנח אחר חתיכת החלבים, שלכן בהזדמנות בשעת הדחק יהיה מותר. וא"כ גם בכלי איסור אחר יב"ח להחכ"צ שאין שם שום בליעת איסור, והוא רק איסור שלא יבא למטעי אינו איסור ממש אלא איסור שלא יסמכו על שידעו לחלק בין אחר יב"ח לקודם יב"ח משום שהרבה לא ידעו ולא יחלקו, שלכן בשעת הדחק כשנזדמנו לו אורחים ואין לו כלים להאכילם להם מסתבר להתיר

אליבא דהחכ"צ וכן יש להתיר בהפסד מרובה.

וזה נראה בטעם הר"ר מיכל השואל שבתשובת רעק"א סימן מ"ג שרצה להקל בהפ"מ אליבא דהחכ"צ, אף שהחכ"צ בעצמו אוסר בכלי איסור אף לאחר יב"ח, שהוא משום שבהכרח מה שאוסר הוא רק שלא במקום צורך גדול והפ"מ. ועיין בלשון התשובה שרעק"א השיב לו בניחותא בלשון לע"ד אין בזה היתר, ולא רתח עליו להשיב בלשון איך אתה מתיר אליבא דהחכ"צ הא החכ"צ בעצמו אוסר שם, (ועיין בזבחים דף ל' ובחולין דף נ"ב דמביאין מזה ראייה להלכה), וא"כ משמע שגם רעק"א סובר שאלבא דהחכ"צ מסתבר להתיר בהפ"מ ולצורך גדול, אך מ"מ נראה לו דאין בזה היתר אף להחכ"צ וטעם שניהם כדאבאר.

ונחזי אנן דלכאורה איכא ראייה מהחכ"צ כהר"מ השואל, דאם כוונת החכ"צ שהוא איסור אחד גם לאחר יב"ח מאותו האיסור עצמו שבאינו בן יומו תוך יב"ח, והוא מצד לא פלוג אחרי שיש טעם לאסור גם אחר יב"ח משום דלא ידעו לחלק כל כך ולכן לא נחשב שהוא גזירה לגזירה, אלא נחשב כולה חדא גזירה היא דאי לא הא לא קיימא הא, וגם אינו סובר טעם הנו"ב דלא שייך למיגזר אחר יב"ח שכלה כל הטעם, וביי"נ שלא אסרו הוא משום דמוכחא מלתא כיון דתוך יב"ח אסור אפילו בדיעבד לא אסרו אחר יב"ח, ומטעם זה מתיר בפסח שנו"ט לפגם אסור שלכן היה אסור אף בדיעבד תוך יב"ח שג"כ מוכחא מלתא ולא אסרו אחר יב"ח, יקשה הא דין שבחמץ אסור אף אם הוא נו"ט לפגם אינו אצלינו המחמירין דין ברור דהא הוא מחלוקת הראשונים, ורק שמספקא כמאן הלכתא נהגו במדינותינו להחמיר, ומכיון שלהסוברין נו"ט לפגם מותר גם בפסח איכא חומרא דגם אחר יב"ח הוא בכלל אותו האיסור, איך נתיר אחר יב"ח

דלמא הלכה כהסוברין דנ"ט לפגם מותר שלכן אסור גם אחר יב"ח, והיה לן להחמיר לאסור מספקא כחומרות שניהם לאסור נ"ט לפגם כשיטת האוסרין ולאסור אחר יב"ח כשיטת המתירין נ"ט לפגם. ולכן צריך לומר דלהחכ"צ לא נאסר אחר יב"ח מאותו האיסור עצמו דאינו בן יומו קודם יב"ח מטעם לא פלוג, אלא שהוא איסור חדש דלא ליתי למטעי, שלכן הוא אסור רק כששייך חשש זה ומכיון שאחרי שאנו מחמירין לאסור נ"ט לפגם ליכא החשש דאתו למטעי ליכא ממילא האיסור. ולכן כיון שהוא איסור חדש שמקורו הוא מהא דצריך הטבח שני סכינים יש להתיר בהפ"מ ולצורך גדול כדבארתי לעיל.

אבל רעק"א הביא דהוסיף החכ"צ לבאר מה שיקשה לדבריו מהא דלא פשיט דרב סובר דנ"ט לפגם מותר מדאמר בפסחים דף ל' קדרות בפסח ישברו ולא מתיר ביישון יב"ח דלסברת החכ"צ הא תלוי דאם נ"ט לפגם מותר אסורין אף אחר יב"ח ואם נ"ט לפגם אסור מותר ביישון יב"ח, ותירץ דאם נ"ט לפגם אסור מדינא שהאיסור בדיעבד תוך יב"ח אף שאינו בן יומו הוא מדאורייתא יש לאסור אחר יב"ח אטו תוך יב"ח, ורק אם האיסור הוא מדרבנן כמו לדידן סמכינן אסברא זו דמוכחא מלתא שלא לאסור אחר יב"ח, ומזה ראיה שאינו סובר סברת הנ"ב שלא שייך לאסור כשכלה כל הטעם, ואה"נ ששייך לאסור גם אחר יב"ח אטו תוך יב"ח כמו שאסרו אחר בן יומו אטו בן יומו, וא"כ שייך לאסור גם מטעם לא פלוג אחר יב"ח באותו האיסור עצמו דאחר מעל"ע, שלכן יש לאסור גם בהפ"מ כמו שאסור באינו בן יומו אף בהפ"מ. אך שסובר החכ"צ דאסור משום לא פלוג רק כשיש איזה חשש שהרבה לא ידעו החלוק, משום דהא בעצם שייך למיפלג ובלא טעם לא היה אחרי יב"ח בכלל הגזירה אבל כיון שיש חשש דלא ידע לחלק אסורו גם

אחר יב"ח בכלל אותו איסור עצמו משום שהוא כחדא גזירה דאי לא הא לא קיימא הא, ולכן כיון שהיה אסור אף בדיעבד תוך יב"ח שיש טעם דמוכחא מלתא שלא לאסור אחר יב"ח, אף שאינו טעם ברור שהרי אסור אם היה איסורו דנ"ט לפגם מדאורייתא, סגי שלא לאסור מצד לא פלוג ולא להחשיב חדא גזירה כיון דיש חלוק ביניהו. ונצטרך לומר דמה שמותרין כלי היין אחר יב"ח איירי דוקא בכלים מסתם יינם שאיסורו הוא רק מדרבנן, אבל אם היו כלים של י"נ ממש שעד יב"ח אסורין מדאורייתא משום דביין אינו לפגם אחר יב"ח יהיו אסורים להחכ"צ גזירה אטו תוך יב"ח, ולהנ"ב יהיו מותרין גם כלי י"נ ממש וכדמשמע כן מהא דלא מצינו חלוק זה בכלי היין.

ונראה פשוט דלכן הביא רעק"א זה שהוסיף החכ"צ לבאר דאם תוך יב"ח אסור מדאורייתא אסורין אחר יב"ח אטו תוך יב"ח, דלכאורה לא היה צריך להוספה דכבר הביא שאוסר בכלי איסור, אבל הוא משום שמעצם דבריו שאוסר בכלי איסור ומתיר בכלי חמץ בפסח אדרבה היה מסתבר לומר שמתיר בהפ"מ כהר"מ השואל ורק מהוספה זו שאוסר באם היה איסור דאורייתא אחר יב"ח אטו תוך יב"ח איכא ראיה שיש לאסור להחכ"צ בכלי איסור אחר יב"ח אף בהפ"מ כמו בקודם יב"ח. ולתרץ מה שהקשתי שנו"ט לפגם הא רק מחומרא נהגו לאסור בפסח מצד ספקא דדינא, נצטרך לומר שכיון שהוא באיסור דרבנן אין להחמיר שני החומרות ונידון כמו שמדין ודאי אסורין נ"ט לפגם בפסח, דלכן אין להחמיר לאסור אחר יב"ח.

וכיון שחזינן מרעק"א עצמו שבעצם היה משמע אדרבה מהחכ"צ כהר"מ השואל שאחר יב"ח הוא איסור חדש, ורק מחמת שאוסר באיסור דאורייתא אחר יב"ח אטו תוך יב"ח שהוא דלא כסברת הנ"ב מוכיח שסובר שהאיסור להחכ"צ הוא משום לא

פלוג וחדא גזירה היא, שבזה תלוי דין הפ"מ, אפשר לומר דאין ראייה מזה דאולי רק באיסור דאורייתא עד יב"ח סובר דלא כהנו"ב אלא דמצד הגזירה יש לאסור כמו שהיה שם עדיין בליעה, אבל באיסור דרבנן עד יב"ח מודה דלא אסרו להחשיב כישנה הבליעה אחר יב"ח שבעצם כבר כלה הטעם כסברת הנו"ב, שלכן בכלי איסור שאחר מעל"ע הוא רק דרבנן אין לאסור אחר יב"ח מאותו האיסור בשביל לא פלוג. ולא נצטרך לדחוק שלא רצו להחמיר תרי חומרי אף שכמה חומרות החמירו בפסח, אלא הוא מאיסור חדש שלכן יש להתיר אחר יב"ח כסברת הר"מ השואל.

וגם יש לפרש כוונת החכ"צ דאם היה עד יב"ח דאורייתא לא היינו סומכין על היתר זה דמדמה כלי איסור לכלי היין לומר שגם בכלי איסור כלה הטעם ביב"ח, דאולי יש לחלק כדמחלקי החולקים עליו, ורק באיסור דרבנן יש לסמוך על סברא זו דגם בכל כלי איסור כלה הטעם ביב"ח. ולפ"ז ביי"נ אף כשאסור מדאורייתא כמו כלים מי"נ ממש מודה להנו"ב שלא אסרו אחר יב"ח ולהכי לא מצינו חלוק בהפוסקים לומר שיישון יב"ח שמותר הוא רק בכלים דסתם יינם ולא

בכלים מי"נ ממש, וזה יותר נכון בכוונת החכ"צ, וא"כ מוכרח שבכלי איסור שאסור הוא מאיסור חדש שלכן יש להתיר בהפ"מ. נמצא שאיכא שיטה שהיא נכונה שלשיטת החכ"צ יש להתיר אחר יב"ח. וגם בכלי פארצעליין איכא שיטה בתשובת יעבץ בשם אביו דלא בלעי כלל משום דשיע, הובא ביד אפרים ריש סימן ק"כ, ואף שבפמ"ג סימן ק"ג בשפתי דעת ס"ק י"ז מפורש שכלי פארצעליין הם ככלי חרס, וגם אוסר אף שהם כלים חשובים שהוא הפ"מ דלא כמנחת יעקב שמתיר בכ"ח שא"א בהגעלה, עכ"פ איכא שיטה דריעב"ץ בשם אביו החכ"צ שלא בלעי.

וגם בכלים אלו הם ברוב הפעמים רק בתשימיש כלי שני ועכ"פ הוא רק ספק שמא השתמשו בעירוי ובדבר גוש חם שנמצא שאיכא עוד ספק. ולכן יש לסמוך בכה"ג על בעל העיטור שהביא הטור בסימן קכ"א להגעיל ג"פ כיון שהוא הפ"מ וגם צורך תקנת השבים ויהיו כשרים להשתמש בהם אח"כ ולקובעם או לבשר או לחלב.

ומצד הכסוי דזכוכית אין זה ציפוי ממש שלכן אין להם דין כלי זכוכית. אבל יש להכשירם בהגעלה דג' פעמים כדבארתי.